

Understanding the 13 Middos HaRachamim

Part III – Invoking the 13 Attributes and Reciting Selichos; Practical Halacha

Rabbi Postelnek, Young Israel Shomrai Emunah

(1) תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף יז עמוד ב

“And G-d passed before him [Moshe] and called...” Rabbi Yochanan says: If it were not for this verse being written, it would be impossible to say it [ourselves]. The verse teaches us that G-d wrapped Himself in a Talis like one leading the congregation in prayer and demonstrated the order of prayer to Moshe. Hashem said to him [Moshe], “any time the Jewish nation sins, they should do this order [of prayers] before me and I will forgive them.”

ויעבר ה' על פניו ויקרא, אמר רבי יוחנן: אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומר, מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא כשליח צבור, והראה לו למשה סדר תפלה. אמר לו: כל זמן שישראל חוטאין - יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם ...

(2) שו"ת הרשב"א חלק א סימן ריא

Regarding your question, may one recite the thirteen attributes of mercy alone? Answer: It seems logical to me that if one is saying the thirteen attributes by way of prayer and supplication for mercy, they may not say it alone for the [thirteen attributes] are considered holy words. As the Talmud teaches: G-d wrapped Himself in a Tallis like one leading the congregation and demonstrated [the prayer] to Moshe on Mt. Sinai. He said, “anytime the Jewish nation or when they are in difficult times, they should do this order [of prayers] before me and I will forgive them.” That being said, if one says the thirteen attributes by merely reading them like one reading verses from the Torah, they can say it alone [without a quorum of men.]

מה שאמרת אם אומר שלוש עשרה מדות ביחיד? תשובה מסתברא לי שכל שאומרין דרך תפילה ובקשת רחמים אין נאמרין ביחיד וכדבר שבקדושה הן. כמו שאמרו באגדה נתעטף הקדוש ברוך הוא כשליח צבור והראהו למשה בסיני. ואמר כל זמן שישראל חוטאין כשיגיע עת צרה יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם. אבל אם בא לאמרו כך דרך קריאה בעלמא אומר כדרך שאומרין אף האופנים וקראי דקדושה דרך קריאה.

(3) טור אורח חיים הלכות תענית סימן תקסה

כתב רב נתן שאין מנהג ליחיד המתענה לומר י"ג מדות ואינו יודע מה חשש יש בדבר שהרי אינו אלא כקורא בתורה, שהרי לא אמרו חכמים אלא כל דבר שבקדושה כגון קדיש וקדושה וברכו:

(4) שולחן ערוך אורח חיים הלכות תענית סימן תקסה סעיף ה

One is not permitted to recite the thirteen attributes of mercy alone if he is saying it by way of supplication and prayer for they are holy words; but if they wish to recite them by merely reading them, they may. Rama: similarly, one who is alone shouldn't recited Selichos or the passage of “and He passed before him.”

אין היחיד רשאי לומר שלוש עשרה מדות דרך תפלה ובקשת רחמים **דדבר שבקדושה הם**; אבל אם בא לאומרם דרך קריאה בעלמא, אומרם. הגה: וכן אין ליחיד לומר סליחות או ויעבור (מהרי"ל בשם א"ז).

(5) שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן כא

ובדבר י"ג מדות ביחיד העיקר שיאמר כל הפסוק עד רבעים וגם דוקא בלא ניגון דתחנונים אלא כלומד בתורה שאם דרכו בקריאת פסוקי התורה בטעמים בהניגון הרגיל צריך לומר בניגון ההוא ואם כשלומד פסוקי התורה קורא אותם בניגון אחר שיותר נקל לפניו רשאי לקרא בניגון של הלמוד פסוקים שהורגל שלא יראה כמתפלל ...

(6) חיי אדם חלק א כלל כא סעיף ז

When the congregation is saying Shema, one is obligated to read the first verse with them even if he already said Shema that day. Indeed, it is good for him to recite it with them thereby receiving reward like one who is learning a verse from the Torah. This, that he must recite Shema with them, is true of anything that the congregation is reciting such as additional prayers or the like. Even though he may have already said his prayers, he must recite it with them and not separate himself from the rest of the congregation.

כשהצבור קוראים קריאת שמע, חייב לקרות עמהם פסוק ראשון אף על פי שכבר קרא (ואם עומד באמצע פסוקי דזמרה או ברכת קריאת שמע. נתבאר בכלל הקודם). וטוב שיקרא עמהם כל קריאת שמע ויקבל שכר כקורא בתורה. והוא הדין בכל דבר שהצבור עוסקים בו אפילו פיוטים יקרא עמהם אף על פי שכבר אמר, ואל יפרוש מן הצבור (שם):

(7) שו"ת ציץ אליעזר חלק יא סימן ג אות ו

ובהאמור ... בשמיעת אמירת י"ג מדות ששומעים ע"י הכותל המערבי מהמנינים המרובים באמצע פסד"ז ויוצר וק"ש ... וקשה להצטרף תמיד לענות, וגם כשרוצים להצטרף ולענות מתבלבלים ... מצינו להגרש"ק ז"ל בספרו שו"ת האלף לך שלמה חאו"ח סי' מ"ד שנשאל בקשר לכך אם מותר להפסיק בתוך ברכת ק"ש לומר הי"ג מדות עם הצבור, והשיב לאיסור, משום דמה בכך דהוה דבר שבקדושה מ"מ אינו מחויב לאמרו, ואינו דומה לקדיש קדושה ולברכו דהוה החיוב על האדם וכו' אבל ב"י"ג מדות אין שום חיוב עלי' מדינא דש"ס לאמרן וגם אינו מחויב לענות אם שומע וכו' עיין שם, ... וא"כ גם איסור שמענו להפסיק כדי לענות. ואם נאמר בזה זיל בתר טעמא צריך להיות אסור לענות אפילו באמצע פסד"ז.

(8) שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סימן פט

... ובדבר אם אלו שכבר התפללו שומעין שאומרין הקהל י"ג מדות מחוייבין לענות עמהם, לא ראיתי בעניותי דבר בזה, דלכאורה איזה חיוב יש להיות דלא דמי למה שמחוייבין לענות קדושה בכל פעם ששומעין כדכתב הרמ"א בס"י קכ"ה סעיף ב' מתשובת הרשב"א דמי שאמר סדר קדושה ובא לבהכ"נ ומצא צבור עונים קדושה חוזר ועונה עמהן, דהתם מאחר שהצבור מקדשין השם איך יוציא עצמו מן הצבור ... והא טעם זה איתא בקרא ק"ש ונכנס לביהכ"נ ומצא צבור שקורין ק"ש שצריך לקרות עמהן פסוק ראשון ... חיובו לענות עם הצבור הוא רק שלא יראה כאלו אינו רוצה לקבל עול מלכות שמים עם חבריו, אבל מדינא לא שייך עוד קיום מצות ק"ש ... אבל ב"י"ג מדות לכאורה ליכא ב' הטעמים, ואף שבסימן תקס"ה סעיף ה' לענין דאין היחיד רשאי לומר י"ג מדות דרך תפלה ובקשת רחמים איתא משום דדבר שבקדושה הם, לא מסתבר שיהיה זה גם לענין חיוב לומר הי"ג מדות, דהא אין אומרים הי"ג מדות לכוונה לקדש בזה שם שמים ולספר שבחיו כמו קדושה וקדיש וברכו, אלא שאומרים לתפלה שירחם עלינו במדות הרחמים שלו, וא"כ שייך זה רק לאלו המתפללים ומבקשים רחמים, וכיון שהוא אינו מתפלל עתה עמהם הרי לא שייך לו להזכירם. אבל מנהג העולם הוא להזכירם ומסתמא יש להם מקור ע"ז. וטעם יש לזה דהוא להטיב להצבור המתפללים שאף שיש להם עשרה האומרים, מ"מ כשיש יותר עם האומרים הי"ג מדות מתעוררין הרחמים מהשי"ת על הצבור המתפללין ביותר, ולפי המנהג יש גם להפסיק מלמודו ולענות עמהם הי"ג מדות. ולהפסיק כשלומדים תורה ברבים מסתבר שאין להפסיק.

(9) אשי ישראל עמוד רסא הלכה ד

ד. אם שומע י"ג מידות קודם ברכות התורה לא יענה (טז), וכן אם שומע י"ג מידות כשעומד בפסוקי דזמרה או בקריאת-שמע וברכותיה לא יענה (יז).

(10) שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סימן פט

ואם הוא ממקום שאין אומרים וידוי וי"ג מדות קודם נפ"א ונזדמן לו להתפלל במקום שאומרים וידוי וי"ג מדות, ודאי צריך ג"כ לומר וידוי וי"ג מדות כמנהגם שאסור לשנות מנהג ביהכ"נ שמתפלל בו, כדתנן בפסחים דף נ' ואל ישנה אדם מפני המחלוקת, וגם בכל מקום מהנוסח שאפשר להכיר שאינו עושה כמנהג המקום מוכרח לנהוג כמנהגם, וגם אולי איכא גם משום לא תתגודדו.

(11) שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן ל

It is forbidden for on synagogue to have different people doing different customs in an overt recognizable way. Indeed, there are two issues. One, that one may not create multiple

... הנה האיסור בביהכ"נ אחת לאיזה אינשי לשנות ממנהגי המקום בדברים הניכרים איכא שני איסורים חדא מלאו דלא תתגודדו

groups [thereby creating dissentation]. Second, one shouldn't change from the custom of the place lest he cause arguments. This is true of differing nusachs of prayer. While there may not be the biblical prohibition of creating multiple dissenting groups, the second prohibition of presenting a differing custom and causing argument certainly applies. [Therefore], if one needs to say Vidui before Nefilat Apayim, he should do it surreptitiously by not hitting his chest. What's more, he may not recited the thirteen attributes for they are only said with a quorum of men and were he to say them outloud that would certainly be a clear, overt change in custom ... It's necessary to stop those who decidedly follow their differing customs in public [in a shul that has a set custom or nusach] for they are not doing as per the law...

שנדרש ביבמות דף י"ג ע"ב גם לענין דלא תעשו אגודות אגודות ... ושנית מהדין אל ישנה מפני המחלוקת דבפסחים דף נ' ... וכן הוא שינוי הנוסחאות שאיכא טעמים לכל נוסח ונוסח אסור אף שאולי איסור לא תתגודדו ליכא משום שליכא חלוקים בעיקרי נוסח הברכות והתפלות איסור השני שאל תשנה מפני המחלוקת ודאי איכא. **ואם רוצה לומר וידוי קודם נפילת אפים הוא דוקא בלא שום היכרא לאחרני שהוא בלא הכאה על הלב, וגם אינו יכול לומר הי"ג מדות שלזה צריך דוקא עשרה שיאמרו עמו אף אם ימצא עשרה הרי זה השינוי בפרסום גדול ... צריך למחות בידו וגם לכופו בהתראה שיהיו מוכרחין לסלקו ממשרתו אם לא יעשה כהדין שלא ישנה כלום ממנהגי בית הכנסת כשהוא מתפלל בביהכ"נ אף שלא לפני התיבה ...**

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ב סימן כג (12)

הנה בדבר אחד שמתפלל בביהכ"נ שהצבור מתפללים בנוסח אחר מכפי שהוא מתפלל הנכון לע"ד **שבדברים שצריך דוקא בצבור** כמו קדושה מוכרח לומר הנוסח של הצבור, ואף כשיאמר בלחש אינו יכול לומר נוסח אחר, דהא כל האמירה עשה הצבור שהוא בעצמו לא היה יכול לומר כלל דאין אומרים קדושה ביחיד ... כיון שכל האמירה היא מצד הצבור, וגם שאמירתו נחשב כאומר עם החזן לא שייך שיאמר בלשון אחר מכפי שאומר החזן תחלה . **והתפלה בלחש** יכול לומר כנוסח שרגיל בו כיון שהוא בלחש ולא שייך בזה איסור השינוי מפני המחלוקת שתנן בפסחים דף נ', ואף שאומרים בשתי נוסחאות נחשב זה תפלה בצבור כיון שמתפללים ביחד . **ופסד"ז וברכות ק"ש** שרשאי לאומרם גם בקול רם הנשמע לאחרים הסמוכים אצלו, יש להסתפק אם רשאי לאומרם בנוסח שרגיל בלחש שלא ... ויש לומר שאסור אף בלחש משום שמא ישכח מלומר בלחש כיון שבדברים אלו רגילין לומר בקול הנשמע ... ומסתבר שיש להקל כשיאמר בלחש ... ולכן אם קשה לפניו לומר שלא כהרגלו יאמר בלחש כהרגלו, אבל אם לא קשה לפניו יאמר כנוסח הצבור. ידיו, משה פיינשטיין.